

УДК 631.6.02:332.368:502.35

ЗМІНА СТРУКТУРИ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ**Є. О. Кумановський**

студент 2 курсу, група ЗВК-21, навчально-науковий інститут агроєкології та землеустрою
Науковий керівник – к.с.-г.н., доцент С. І. Коваль

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Проаналізовано зміну структури земельного фонду України за часів її незалежності та розглянуто проблему, щодо нерационального використання земель, її вирішення.

Ключові слова: земельний фонд України, категорії земель за цільовим призначенням, економічні та екологічні проблеми, земельні відносини, земельні ресурси.

Проанализировано изменение структуры земельного фонда Украины во времена ее независимости и рассмотрена проблема, насчет не рационального использования земель и ее решение.

Ключевые слова: земельный фонд Украины, категории земель по целевому назначению, экономические и экологические проблемы, земельные отношения, земельные ресурсы.

Analyzed the restructuring of land resources of Ukraine since independence and the problem, not on rational use of land and its solution.

Keywords: land in Ukraine, categories of land for the intended purpose, economic and environmental problems, land relations, land resources.

Україна багата земельними ресурсами, її земельний фонд складає 60,3 млн. га. Це безцінне національне багатство, здатне при ефективному управлінні забезпечити гідне життя її громадянам.

За цільовим призначення єдиний земельний фонд країни розділяють на сім категорій. Класифікація земель в залежності від їх цільового призначення дозволяє диференційований підхід до правового регулювання земельних відносин в рамках правового режиму земельного фонду. Під цільовим призначенням земель розуміють встановлений правовий режим, умови і межі використання земель для конкретних цілей, тобто для раціональнішого використання земельного фонду, його поділили на такі категорії: сільськогосподарські землі, ліси та інші лісовкриті площі, забудовані землі, відкриті заболочені землі, сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом, відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші), води (території, що покриті поверхневими водами) [1].

Майже 70% території країни займають сільськогосподарські угіддя, понад 17% – ліси і лісовкриті площі. Міста й інші населені пункти займають більш як 6,9 млн. га земельного фонду, або 11,4%.

Загалом 65,4% території нашої країни використовують сільськогосподарські товаровиробники, 11,9% – громадяни. Ще більшою є питома вага продуктивних угідь у їх власності і користуванні. Зокрема сільськогосподарські товаровиробники використовують 80,8% сільськогосподарських угідь, а громадяни – 16,3% [2].

Принципово докорінні зміни, але, на жаль, тільки структурні, відбулися у земельному фонді в 1991-1998 роках. Земельними власниками стали мільйони громадян України.

Структура власності земельного фонду значно змінилась: від виключно державної власності на землю – до власності фізичних і юридичних осіб. Конституція України (стаття 13) проголосила право власності українського народу на земельні та інші природні ресурси [5].

Протягом двох минулих років площа сільськогосподарських земель зменшилася на 20,9 тис. га, а, площа ріллі стала більшою на 19,9 тис. га, площі перелогів і пасовищ зменшилися відповідно на 23,7 тис. і 14,9 тис. га. На рис. 1 показано динаміку змін структури земельного фонду України по основних видах угідь та економічної діяльності станом на 1 січня 2013 року порівняно з даними на 1 січня 2012 року [3].

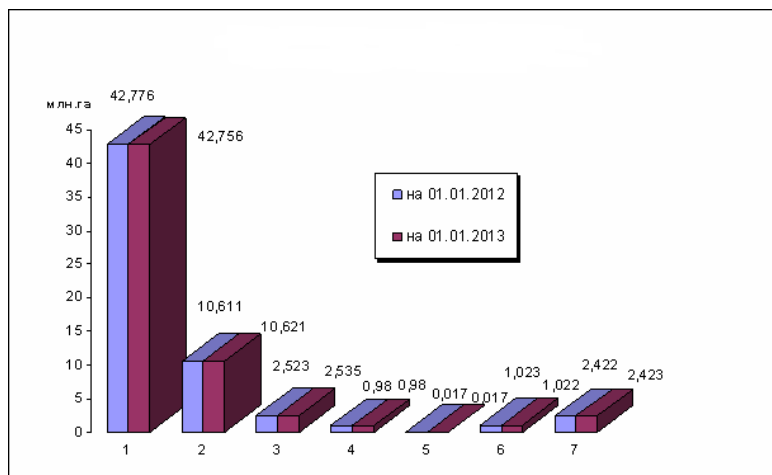

Рисунок. Динаміка земельного фонду України станом на 01.01.2012 та 01.01.2013

1 - землі сільськогосподарського призначення; 2 - землі житлової та громадської забудови;

3 - землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; 4 - землі рекреаційного призначення; 5 - землі історико-культурного призначення; 6 - землі лісового фонду; 7 - землі водного фонду

Теперішня ситуація з використанням земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів. Розораність земель є найвищою в світі й досягає 57 % території країни та майже 80% сільськогосподарських угідь. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель зумовлює зменшення родючості ґрунтів у зв'язку з їх переущільненням, втратою агрономічно цінної структури, тощо здатністю з усіма екологічними наслідками.

Із ґрунтом кожного року виноситься 11 млн. т. гумусу, 0,5 млн. т. азоту, 0,4 млн. т. фосфору й 0,7 млн. т. калію. Щорічні еколого-економічні збитки від ерозії ґрунтів перевищують 9 млрд. грн. Значної екологічної шкоди земельні ресурси зазнають унаслідок забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, кислотні дощі тощо) та використання засобів хімізації в аграрному секторі. Ситуація із забрудненням ґрунтів ускладнилася після аварії на Чорнобильській АЕС. Радіонуклідами забруднено 74 райони 11 областей України, у тому числі 3,1 млн. га ріллі. З використання вилучено 119 тис. га сільськогосподарських угідь, у тому числі 65 тис. га ріллі. Загальна площа сільськогосподарських угідь, забруднених радіонуклідами, становить 6,7 млн. га, значна частка котрих розташована в Житомирській області та південних районах Київської області. Інші забруднені ділянки у вигляді "плям" розміщені на територіях Рівненської, Волинської, Чернігівської, Вінницької, Черкаської та Тернопільської областей [6].

Земельні ресурси, на використанні яких формується майже 95% обсягу продовольчого фонду та 2/3 фонду товарів споживання, вважаються первинним фактором виробництва й основою економіки України. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил держави становить понад 40 %. Земельний фонд складається із земель, що мають різне функціональне використання, якісний стан і правовий статус, землезабезпеченість основних галузей народногосподарського комплексу є достатньою для їх нормального розвитку.

Нормативи відведення земельних ділянок для потреб промисловості, транспорту,

енергетики в 2,5—2,7 рази перевищують нормативи, прийняті в країнах Західної Європи. Значні території зайняті відходами виробництва, відвальними породами. Широке застосування відкритого способу добування корисних копалин спричинює до знищення ґрунтового покриву на значних площах. Обмеженість і вичерпність територіальних земельних ресурсів, поступове зменшення площі продуктивних земель загострює в окремих регіонах України проблему землезабезпечення. За останні 30-40 років площа ріллі, що припадає на одного мешканця України, скоротилася в середньому на 30%. У Закарпатській, Київській та Львівській областях на одного мешканця припадає 0,16, 0,36 і 0,33 га ріллі відповідно, що за нормативами Міжнародної комісії з продовольства ФАО при ООН оцінюється як недостатньо, а в областях Донецько-Придніпровського регіону — на рівні нижньої межі [4].

Порівнюючи Україну з невеликими за територією державами, такими як Бельгія, Швейцарія, Великобританія, де на 100 тис. населення припадає ріллі в декілька разів менше, ніж у нас, чинник який впливає на зменшення земель найгостріше відчувається саме в Україні. Серед визначальних чинників малоземелля слід відзначити насамперед нерівномірність розподілу сільського населення щодо земельних ресурсів, зокрема, в Західному регіоні України та нерозвиненість у сільській місцевості інших виробництв – легкої промисловості, різноманітних обслуговуючих підприємств тощо. Нині в малоземельних регіонах домінуючою галуззю є сільське господарство, кризовий стан якого може бути джерелом соціального напруження через звільнення значної кількості працівників колишніх радгоспів та колгоспів. Тому, на нашу думку, головною проблемою малоземельних регіонів є стимулювання розвитку підприємств несільськогосподарського напрямку.

Отже, економічні і соціальні проблеми країни вимагають удосконалення земельних відносин, формування нормативної бази для визначення і закріплення прав та відповідальності за використання землі. Це завдання не вирішене, не прийнята ціла низка законів ("Про державний земельний кадастр", "Про землевпорядкування", "Про реєстрацію земельних ділянок і права власності на них", "Про охорону земель", "Про іпотеку земельних ділянок" і т.д.), які є основними щодо визначення та формування земельних відносин і управління земельними ресурсами в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гавриленко О.П. Геоecологічне обґрунтування проектів природокористування: Навч. посіб. – К.: Ніка-Центр, 2003. – С. 218-219.
2. Ступень М.Г., Гулько Р.Й., Микула О.Я. та інші. Теоретичні основи державного земельного кадастру -С. 57-59.
3. <http://zakony.com.ua>
4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні. -К.: Мінекономресурсів. – С. 29-30.
5. Конституція України
6. Медведєв В. В., Лактіонова Т. М. Стан робіт з моніторингу ґрунтів в Україні // Еколог. вісн. — К.: Всеукр. еколог. ліга. - С. 8-10.